

Lieta C-427/22**Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu kopsavilkums saskaņā ar
Tiesas Reglamenta 98. panta 1. punktu****Iesniegšanas datums:**

2022. gada 28. jūnijs

Iesniedzējtiesa:*Varhoven kasatsionen sad* (Bulgārija)**Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums:**

2022. gada 21. jūnijs

Apsūdzētais:

BG

Prokuratūras pārstāvis:*Varhovna kasatsionna prokuratura***Pamatlietas priekšmets**

Kasācijas sūdzība, kas Augstākajā kasācijas tiesā iesniegta par otrās instances tiesas spriedumu, ar kuru atstāts spēkā notiesājošs pirmās instances tiesas spriedums. Ar to fiziska persona tika sodīta ar brīvības atņemšanu uz trim gadiem un daļēju viņas īpašuma konfiskāciju par noziedzīgu nodarījumu, veicot saimniecisko darbību bankas darījumu veidā bez nepieciešamās atļaujas (t.s. "augļošana"). Persona esot piešķīrusi divām personām septiņus aizdevumus kopumā 1030 BGN (aptuveni 525 EUR) apmērā un par to esot saņēmusi procentus.

Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu priekšmets un tiesiskais pamats

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam par Regulas Nr. 575/2013 4. panta 1. punkta 1) un 42) apakšpunkta interpretāciju. Pamatojoties uz Tiesas Reglamenta 107. pantu, tiek lūgts izskatīt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu steidzamības tiesvedībā.

Prejudiciālie jautājumi

1) Vai Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 575/2013 (2013. gada 26. jūnijs) par prudenciālajām prasībām attiecībā uz kredītiestādēm un ieguldījumu brokeru sabiedrībām, ar ko groza Regulu (ES) Nr. 648/2012, 4. panta 1. punkta 1) apakšpunktā ietvertā kredītiestādes definīcija ir jāinterpretē tādējādi, ka aizdevumi tiek piešķirti, izmantojot vienīgi tādus līdzekļus, kas pieņemti no klientiem noguldījumu un citu atmaksājamu naudas līdzekļu veidā, vai tomēr kredītiestāde var piešķirt aizdevumus, izmantojot arī līdzekļus no citiem avotiem?

2) Kā ir interpretējams “jebkādas formas dokument[a], ko izdod valsts iestādes un kas dod tiesības veikt uzņēmējdarbību” saturs – Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 575/2013 (2013. gada 26. jūnijs) par prudenciālajām prasībām attiecībā uz kredītiestādēm un ieguldījumu brokeru sabiedrībām, ar ko groza Regulu (ES) Nr. 648/2012, 4. panta 1. punkta 42) apakšpunkta izpratnē – un vai tas ietver gan apstiprinošo atļaujas piešķiršanas regulējumu, gan apstiprinošo reģistrēšanas regulējumu attiecībā uz kredītēšanas darījumiem?

Starptautisko tiesību normas

Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, parakstīta 1950. gada 4. novembrī Romā – 6. panta 1. punkts

Savienības tiesību normas un judikatūra

Līgums par Eiropas Savienību (LES) – 6. panta 3. punkts

Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 575/2013 (2013. gada 26. jūnijs) par prudenciālajām prasībām attiecībā uz kredītiestādēm un ieguldījumu brokeru sabiedrībām, un ar ko groza Regulu (ES) Nr. 648/2012 (OV 2013, L 176, 1. lpp.; turpmāk – tekstā – “regula”) – 5. apsvērums, 4. panta 1. punkta 1), 26) un 42) apakšpunkts

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2013/36/ES (2013. gada 26. jūnijs) par piekļuvi kredītiestāžu darbībai un kredītiestāžu un ieguldījumu brokeru sabiedrību prudenciālo uzraudzību, ar ko groza Direktīvu 2002/87/EK un atceļ Direktīvas 2006/48/EK un 2006/49/EK (OV 2013, L 176, 338. lpp.; turpmāk – tekstā – “direktīva”) – 2., 42. un 97. apsvērums, 3. panta 1. punkta 1) un 22) apakšpunkts, 9. panta 1. punkts, 34. pants, I pielikuma 1. un 2. punkts

Piemērojamie valsts tiesību akti

Nakazatelnoprotsesualen kodeks (Kriminālprocesa kodekss, turpmāk tekstā – “NPK”) – 24. panta 1. punkta 1) apakšpunkts, 347. panta 1. punkts, 348. panta 1. punkta 1) un 2) apakšpunkts, 354. panta 1. punkta 1), 2) un 4) apakšpunkts un 2. punkta 2) apakšpunkts

Nakazatelen kodeks (Kriminālkodekss, turpmāk tekstā – “NK”) – 54. panta 1. punkts, 252. panta 1. punkts

“252. pants. [...] (1) Ikvienu personu, kas saimnieciskās darbības ietvaros bez attiecīgas atļaujas piedāvā banku, apdrošināšanas vai citus finanšu darījumus, sniedz maksājumu pakalpojumus vai elektroniskās naudas emitēšanu, kam nepieciešama šāda atļauja, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz pieciem gadiem, konfiscējot līdz pat pusei no noziedzīgā nodarījuma izdarītāja mantas.”

Zakon za kreditnite institutsiii (Kreditīestāžu likums, turpmāk tekstā – “ZKP”) – 2. panta 1. punkts, 3. panta 1. punkta 1), 2) un 3) apakšpunkts, 3. a panta 1.–5. punkts, 13. panta 1. punkts, 24. panta 1. punkts; *Dopalnitelni razporedbi* (Papildu noteikumi) 1. panta 4. un 36. punkts

Zakon za bankite i kreditnoto delo (Banku un kreditēšanas likums) (zaudējis spēku) – 1. pants

Zakon za bankite ot 1997 (1997. gada Banku likums) (zaudējis spēku) – 1. panta 5. punkts

Zakon za zadalzheniata i dogovorite (Saistību un līgumu likums) – 240. pants

Naredba № 26 ot 23 april 2009 g. za finansovite institutsii (2009. gada 23. aprīļa Noteikumi Nr. 26 par finanšu iestādēm) – 2. panta 1. punkts

Īss pamatlietas faktisko apstākļu un tiesvedības izklāsts

- 1 Laikposmā no 2016. gada aprīļa līdz 2017. gada septembrim BG bija Plevenas apgabala Knežas [*Knezha*] pašvaldības padomes loceklis. Tur bija zināms, ka viņš ārkārtas situācijā nonākušām personām aizdod skaidru naudu – ar procentiem, ko vairāki liecinieki – tostarp arī tādi, kas bija saņēmuši līdzīgus aizdevumus – esot apliecinājuši pirmās instances tiesā. Šajā krimināllietā nekas neliecina par to, ka šie gadījumi būtu tikuši pārbaudīti un ka BG būtu apsūdzēts arī šajos gadījumos. Apsūdzība attiecas tikai uz liecinieču KM un VC saņemtajiem aizdevumiem.
- 2 KM bērns esot bijis slims, un viņai esot radušās finansiālas grūtības. KM esot uzzinājusi, ka BG piešķir skaidras naudas kredītus ar procentiem. 2016. gada novembrī KM esot no viņa saņēmusi aizdevumu 100 BGN apmērā, kas viņai bija jāatmaksā viena mēneša laikā ar procentiem 50 BGN apmērā.
- 3 Kā nodrošinājumu BG esot paņēmis KM bankas kontam piesaistīto debetkarti un tās PIN kodu. Vēl tajā pašā mēnesī KM esot atmaksājusi BG 150 levas. Laikposmā no 2016. gada novembra līdz decembrim viņa no BG esot saņēmusi vēl divus aizdevumus – pirmo 100 BGN apmērā ar procentiem 50 BGN apmērā un otro 30 BGN apmērā ar procentiem 30 BGN apmērā.

- 4 2016. gada 16. decembrī BG ar KM debetkarti esot izņēmis 150 BGN, un KM atlikušos 60 BGN esot viņam atdevusi skaidrā naudā. Pēc tam KM esot bloķējusi savu debetkarti bankā, jo BG esot atteicies viņai to atdot, tāpēc ka BG uzskatīja, ka viņa viņam vēl bija parādā naudu.
- 5 Arī VC esot bijušas finansiālas problēmas. Viņa esot uzzinājusi, ka BG piešķir kredītus skaidrā naudā ar procentiem un esot ar viņu sazinājusies. 2016. gada aprīlī VS esot saņēmusi no viņa aizdevumu 200 BGN apmērā ar ikmēneša procentiem 80 BGN apmērā. Kā nodrošinājumu tam, ka BG saņems atpakaļ naudu ar procentiem, viņš esot paņēmis viņas bankas kontam piesaistīto debetkarti.
- 6 VC astoņus mēnešus esot maksājusi BG tikai aizdevuma ikmēneša procentus. Pēc tam viņa trīs reizes – 2016. gada decembrī, 2017. gada janvārī un 2017. gada septembrī – esot saņēmusi no BG aizdevumus 200 BGN apmērā ar tādiem pašiem ikmēneša procentiem, proti, attiecīgi 80 BGN apmērā.
- 7 Pēc naudas iemaksas viņas kontā VS kopā ar BG esot devusies uz bankomātu, esot izņēmusi naudu, izmantojot debetkarti, esot samaksājusi BG skaidrā naudā visu aizdevuma procentu summu, kas viņai bija jāmaksā par šo mēnesi, esot paturējusi izņemtās naudas atlikumu un nodevusi savu debetkarti BG.
- 8 2017. gada 5. decembrī VC esot vērsusies Plevenas pilsētas prokuratūrā ar sūdzību pret BG un esot bloķējusi debetkarti.
- 9 Ar 2020. gada 1. oktobra spriedumu *Plevenski Okrazhen sad* (Plevenas apgabaltiesa) atzina BG par vainīgu saimnieciskajā darbībā bankas darījumu veidā, ko viņš veicis kā fiziska persona laikposmā no 2016. gada aprīļa līdz 2017. gada septembrim bez attiecīgas ZKI paredzētas atļaujas, piešķirdams divām personām septiņus kredītus skaidrā naudā kopumā 1030 BGN (aptuveni 525 EUR) apmērā ar procentiem.
- 10 Tāpēc, pamatojoties uz NK 252. panta 1. punktu, viņš tika sodīts ar brīvības atņemšanu uz trim gadiem, kuras izpilde tomēr tika aizstāta ar četrus gadus ilgu pārbaudes laiku, kā arī ar tika konfiscēta viena sestdaļa no diviem nekustamajiem īpašumiem Knežas pilsētā un divām viņam piederošām vieglajām automašīnām.
- 11 BG par šo notiesājošo spriedumu iesniedza apelācijas sūdzību *Apelativen sad – Veliko Tarnovo* (Veliko Tarnovo apelācijas tiesa), bet tā ar 2021. gada 15. aprīļa spriedumu to atstāja spēkā.
- 12 BG šo spriedumu ir pārsūdzējusi iesniedzējtiesā.

Pamatalietas dalībnieku galvenie argumenti

- 13 Apelācijas tiesvedībā BG apgalvoja, ka viņa rīcība *a priori* nebija noziedzīgs nodarījums NK 252. panta 1. punkta izpratnē. Viņš puda uzskatu, ka ZKI neietver bankas darījuma legāļdefinīciju. Banku darbības galvenā pazīme esot noguldījumu

un citu atmaksājamu līdzekļu pieņemšana no klientiem, no kuriem tiek piešķirti aizdevumi, un šī darbība esot pakļauta atļaujas piešķiršanas regulējumam. Ja finanšu iestādes vai fiziskās personas veiktu saimniecisko darbību, piešķirdamas naudas līdzekļus, kas nav saņemti no klientiem kā noguldījumi, tādējādi pārkāpjot no atļaujas piešķiršanas regulējumapielāutu atkāpi (reģistrēšanas, deklarēšanās vai vispārējs regulējums), to nevar uzskatīt par bankas darbību veikšanu bez attiecīgas atļaujas.

- 14 Kasācijas tiesvedībā BG lūdza iesniedzējtiesu izmantot valsts tiesību aktos tai piešķirtās pilnvaras un viņu attaisnot, jo neesot pierādīts, ka viņš aizdevumus būtu piešķīris ar procentiem.
- 15 Prokurors, kas piedalījās apelācijas tiesvedībā, nesniedza atzinumu par BG apgalvojumu, ka viņš nav izdarījis noziedzīgu nodarījumu NK 252. panta 1. punkta izpratnē. Arī kasācijas tiesvedībā *Varhovna kasatsionna prokuratura* (Augstākās kasācijas tiesas prokuratūra) prokurors nav paudis viedokli par šo jautājumu. Tomēr viņš nepiekrīt apsūdzētā apgalvojumam, ka tiesvedības gaitā neesot pierādīts tas, ka aizdevumi tika piešķirti ar procentiem.

Īss lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu pamatojuma izklāsts

- 16 Kasācijas tiesvedībā iesniedzējtiesa spriež tiesu kā pēdējā instancē saistībā ar tiesību piemērošanu. Iesniedzējtiesai ir jālemj par to, vai otrās instances tiesa ir pareizi piemērojusi materiālo tiesību normas (NK) faktiskajiem apstākļiem, kurus tā uzskata par pierādītiem ar tiesvedībā sniegtajiem pierādījumiem.
- 17 Saskaņā ar valsts tiesību aktiem iesniedzējtiesa ir tiesīga apsūdzēto attaisnot, ja faktiski ļauj secināt, ka viņš nav izdarījis viņam inkriminēto nodarījumu vai ka viņa rīcība *a priori* nav uzskatāma par noziedzīgu nodarījumu. Tā ir arī tiesīga grozīt apelācijas instances tiesas spriedumu un, norādot uz faktiem, uz kuriem apsūdzētais ir balstījis savu aizstāvību, viņa rīcību kvalificēt kā citu noziedzīgu nodarījumu, par kuru ir paredzēts tāds pats vai mazāk bargs sods kā par noziedzīgo nodarījumu, par kura izdarīšanu viņš ir atzīts par vainīgu.
- 18 Lai novērtētu, vai tai būtu jāizmanto kādas no šīm pilnvarām – piemēram, jāatsakās no savas ilggadējās un līdz šim nemainīgās judikatūras, saskaņā ar kuru skaidras naudas kredīta piešķiršana, ko saimnieciskās darbības ietvaros veic fiziska persona (“augļošana”), ir noziedzīgs nodarījums NK 252. panta 1. punkta izpratnē –, iesniedzējtiesai ir nepieciešams skaidrojums par to, kā izprotams regulas 4. panta 1. punkta 1) un 42) apakšpunkts – kopsakarā ar direktīvas 9. panta 1. punktu un I pielikuma 1. un 2. punktu –, kas kopā veido tiesisko regulējumu, kurā izklāstīti noteikumi par iespējām sniegt kredītiestādes pakalpojumus.
- 19 Lai gan direktīvas 42. apsvērumā ir minēta dalībvalstu rīcības brīvība pašām noteikt, kuras darbības finanšu un banku nozarē ir krimināltiesiski sodāmas, šajā lietā iepriekš minēto Savienības tiesību normu interpretācija ir nozīmīga tam, lai konstatētu NK 252. panta 1. punktā minētā noziedzīgā nodarījuma atsevišķo

sastāva pazīmju faktisko saturu, kas aizsargā banku un finanšu nozares saskaņoto regulējumu valsts līmenī no iespējamās krimināltiesiskas iejaukšanās.

- 20 Noziedzīgais nodarījums, kura izdarīšanā BG tika atzīts par vainīgu, ir minēts tiesību normā, kas *NK* tekstā tika iekļauta 1995. gadā, reaģējot uz pāreju uz tirgus ekonomiku pēc demokrātiskajām pārmaiņām Bulgārijas Republikā un ar to saistītajām izmaiņām ekonomikas jomā. Tā tika ieviesta, lai finanšu sistēmu, it īpaši banku darījumus, aizsargātu no jaunu tiesību subjektu neregulētas ienākšanas tirgū (t.s. “finanšu piramīdas”) un no darbībām, kas apdraud tās normālu darbību un stabilitāti.
- 21 Bulgārijas krimināltiesībās nav paredzēta uzņēmumu krimināltiesiska atbildība, līdz ar to *NK* 252. panta 1. punktā minēto noziedzīgo nodarījumu var izdarīt vienīgi pilngadīgas fiziskas personas (pēc 18 gadu sasniegšanas) vai nepilngadīgas fiziskas personas (pēc 14 gadu sasniegšanas). Civiltiesību jomā fiziskas personas var piešķirt naudas aizdevumus ar procentiem, ja vien viņas rakstveidā ir vienojušās ar aizņēmēju.
- 22 Saistībā ar *NK* 252. panta 1. punktā minētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem ir izveidojusies judikatūra, saskaņā ar kuru aizdevumu piešķiršana attiecībās starp juridiskām un/vai fiziskām personām parasti nav uzskatāma par noziedzīgu nodarījumu, ja tā notiek tikai vienreiz, nevis sistemātiski, saimnieciskās darbības nolūkā un ja aizdevumu piešķiršanai personai tas nav ienākumu avots.
- 23 Saskaņā ar *ZKI* banka (kredītiestāde) ir juridiska persona, kas no klientiem pieņem noguldījumus vai citus atmaksājamus naudas līdzekļus un uz sava rēķina un riska piešķir aizdevumus vai cita veida finansējumu. Tādējādi tiek minēti katrai bankai (kredītiestādei) tipiskie un raksturīgākie darījumi – noguldījumu pieņemšana un aizdevumu piešķiršana. Tomēr ar likumu bankām nav uzlikts pienākums aizdevumus izsniegt vienīgi no pieņemtā noguldījumu kapitāla. Tāpēc ir izdarāms pieņēmums, ka pēc tam, kad likumdevējs par noziedzīgu nodarījumu atzina jebkādu bankas darījumu veikšanu bez atļaujas, tas pats attiecas uz tādu bankas kredītu, kuram saskaņā ar *ZKI* ir piemērojams apstiprinošs (atļaujas piešķiršanas) regulējums.
- 24 Dažos (līdzšinējos) iesniedzējtiesas nolēmumos šī judikatūra nav tikusi ņemta vērā. Tiek izdarīts pieņēmums, ka aizdevumu piešķiršana saimnieciskās darbības nolūkā ar procentiem un no līdzekļiem, kas nav pieņemti kā noguldījumi no klientiem (t.s. “augļošana”), nevar tikt definēta kā “bankas darījums”. Ar šiem nolēmumiem kasācijas instance attaisno apsūdzētos attiecīgajās krimināllietās – ar tādu pamatojumu, ka *NK* 252. panta 1. punkta normu var piemērot vienīgi darbībām, attiecībā uz kurām ir paredzēts apstiprinošs (atļaujas piešķiršanas) regulējums.
- 25 Saskaņā ar *ZKI* finanšu iestāde ir persona, kura nav nedz iestāde, nedz rūpniecības līdzdalības sabiedrība un kuras pamatdarbība ir kredītu piešķiršana no līdzekļiem, kas nav pieņemti kā noguldījumi vai citi atmaksājami līdzekļi no klientiem. Tā kā

kredītu piešķiršana no šādiem līdzekļiem ir finansējuma darījums, saistībā ar kuru *ZKI* ir paredzēts reģistrēšanas, nevis atļaujas piešķiršanas regulējums, ja šādā gadījumā attiecīgā darbība tiek veikta saimnieciskās darbības nolūkā, noziedzīgs nodarījums nav konstatējams.

- 26 Iesniedzējtiesai ir nepieciešams skaidrojums par to, kā interpretējama kredītiestādes definīcija Regulas (ES) Nr. 575/2013 4. panta 1. punkta 1) apakšpunkta izpratnē, lai noskaidrotu, vai saikļa “un” lietojums, kas noguldījumu un citu atmaksājamu līdzekļu pieņemšanu no klientiem sasaista ar aizdevumu piešķiršanu, nozīmē, ka kredītiestāde aizdevumus var piešķirt vienīgi no pieņemtajiem līdzekļiem no klientiem un nedrīkst piešķirt kredītus no līdzekļiem, kurus tā saņēmusi no citiem avotiem, piemēram, ieturētajām maksām par bankas pakalpojumiem, procentiem utt.
- 27 Šaubas par regulas 4. panta 1. punkta 1) apakšpunktā ietvertās definīcijas precīzo tvērumu balstās arī uz direktīvas 9. panta 1. punktā ietverto, tieši formulēto aizliegumu personām vai uzņēmumiem, kas nav kredītiestādes, pieņemt noguldījumus vai citus atmaksājamus līdzekļus no plašas sabiedrības, kā arī uz direktīvas I pielikuma 1. un 2. punktā ietvertajām tiesību normām, kurās abas darbības ir uzskaitītas atsevišķi.
- 28 Iesniedzējtiesa arī šaubās par jēdziena “atļauja” definīcijas interpretāciju regulas 4. panta 1. punkta 42) apakšpunkta izpratnē, jo šis dokuments piešķir tiesības veikt komercdarbību atbilstoši regulā un direktīvā paredzētajiem noteikumiem.
- 29 Saskaņā ar regulas 4. panta 1. punkta 26) apakšpunktu un direktīvas 34. pantu finanšu iestādes var veikt I pielikumā minētās darbības; šā pielikuma 2. punkts attiecas uz aizdevumiem, it īpaši patēriņa kredītiem. Līdz ar to iesniedzējtiesai ir svarīgi noskaidrot, vai Regulas 4. panta 1. punkta 42) punktā ietvertā frāze “jebkādas formas dokuments, ko izdod valsts iestādes un kas dod tiesības veikt uzņēmējdarbību” ietver gan atļauju (saistībā ar apstiprinošo atļaujas piešķiršanas regulējumu), gan oficiālo apstiprināšanu (saistībā ar apstiprinošo reģistrēšanas regulējumu).
- 30 Iesniedzējtiesa lūdz Tiesu lūgumam sniegt prejudiciālu nolēmumu piemērot Tiesas Reglamenta 107. pantā paredzēto steidzamības tiesvedību. Tiesvedība abās kriminālprocesa stadijās (pirmstiesas izmeklēšana un tiesvedība) ir ilgusi jau sešus gadus, kuru laikā notika konfiskācija, aizliedzot rīkoties ar diviem nekustamiem īpašumiem (viens no tām atrodas kopīpašumā ar kādu trešo personu) un divām BG piederošām automašīnām. Tādējādi tika nodrošināta NK 252. panta 1. punktā paredzētā soda izpilde. Faktiski pastāv risks, ka netiks ievērotas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6. panta 1. punktā paredzētās tiesības uz lietas taisnīgu izskatīšanu, ņemot vērā prasības par saprātīgu termiņu un tiesisko drošību, kas saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienību 6. panta 3. punktu kā vispārējie principi ir Savienības tiesību neatņemama sastāvdaļa.